

Trojice klisen s dvěma hříbaty ve Štítarech. Plemeno exmoor pony je jedno z nejstarších a nejpůvodnějších plemen koní chované už od doby bronzové. Jméno plemene je odvozeno od oblasti Exmoor v jihozápadní Anglii, kde tito koně dodnes žijí polodivokým způsobem a volně spásají tamní vřesoviště a mokřady.

Udělalí jsme pro přírodu – Divocí koně oživilí Štítary

Erika Smrtová, LGA Institut für Umweltgeologie und Altlasten GmbH, Norimberk

Představte si, že vidíte divoké koně, jak se v poklidu pasou na opuštěných loukách našeho pohraničí. V zaniklé obci Štítary u Krásné se tato představa stala skutečností. Tři klisny exmoorských koní sem byly převezeny v listopadu 2023. Desítky let neobhospodařované luční pozemky o rozloze 10 ha díky pastvě těchto polodivokých zvířat získávají zpět svou druhovou bohatost.

Štítary, německy Schildern, byly typickou zemědělskou obcí, jejíž historie sahá až do 14. století. V roce 1939 bylo v obci 52 budov, v nichž žilo 244 obyvatel. Okolní pozemky, včetně lesních, spravovalo 30 rodinných farem. Téměř 600 let historie obce osídlené výhradně německým obyvatelstvem ukončila druhá světová válka a následný odsun místních obyvatel. V letech 1951–1952 zde vznikla plně vybavená železná opona. Obec se stala součástí zakázaného pásma, v němž byly veškeré budovy, kromě domu s číslem popisným 56, zdemolovány.

Od té doby bylo území obce ponecháno víceméně samovolnému vývoji. Původně urbanizovaná a zemědělsky formovaná krajina se v průběhu sedmdesáti let proměnila v komplex rozličných lučních společenstev (pcháčkové louky, smilkové trávníky, tužebníková lada, ostřicové porosty), centrálního mokřadu (mechová slatiniště, přechodová rašelinistiště, mokřadní vrbiny) a obvodového křovinného a stromového porostu (jasanovo-olšové luhy, sukcesní stromové formace). Zhruba před patnácti lety zde byl na ploše přibližně 1 ha poněkud nešťastně vysazen expanzivně se chovající kultivar topolu. Ten postupně začal zarůstat centrální mokřad. V topolovém porostu se navíc začaly samovolně tvořit strouhy, kterými začal být mokřad odvodňován.

Takto jsme území objevili v roce 2020, když jsme v rámci projektu „Historické využití území a jeho vliv na výskyt významných druhů podél bavorsko-české hranice“, na kterém

Obnovený starý ovocný sad ve Štítarech. Obě fotografie Erika Smrtovů.

spolupracovala Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy a Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, prováděli podrobné mapování vegetace. Úvahy o tom, jak zvrátit zarůstání této lokality, která má potenciál na to, aby mohla být osídlena např. kriticky ohroženým hnědákem chrastavcovým, vyústily ve spolupráci s obcí Krásná. Společně jsme připravili nový projekt „Štítary – centrum lokální biodiverzity“, který byl finančně podpořen německou nadací Euronatur z prostředků EU.

Projekt běžel od ledna 2023 do srpna 2024. Během této doby jsme proměnili území bývalé obce Štítary v soukromou pastevní rezervaci. Od společnosti Česká krajina jsme získali tři klisny exmoorských divokých koní. Obrovským překvapením pro všechny bylo, když se v ohradě během května postupně objevila dvě hříbata, jedna klisnička a jeden hřebeček. Celý projekt díky této události získal úplně jiný rozměr. Lidé z okolí začali lokalitu navštěvovat a koně se stali doslova atrakcí. V rámci projektu jsme s místními obyvateli obnovili starý ovocný sad a založili bylinkové záhony z tradičních bylin jako připomínku dřívějšího osídlení a původního hospodaření. Nakonec jsme u pastviny instalovali naučnou ceduli a postavili pozorovatelnu.

Již první rok je přítomnost divokých koní v lokalitě znatelná. Vytvořili si systém cestiček,

svými kopyty rozrušují hustě propojené travní drn, některá místa spásají intenzivněji, jiným se zatím vyhýbají. Dle Dalibora Dostála, ředitele společnosti Česká krajina, bude jejich pozitivní vliv na proměnu vegetace (a souvisejících živočišných druhů) významně patrný až ve třetím roce.

Ze zkušeností z obdobných rezervací můžeme však již nyní konstatovat, že pastva divokých koní je skvělou alternativou ke konvenčním opatřením v péči o přírodu a krajinu. Exmoorští koně se venku mohou pást celoročně a většinou se obejdou bez péče ze strany člověka. Na rozdíl od běžného hospodářského skotu nepotřebují antibiotika či antiparazitika, proto je jejich trus netoxický a přirozeně zlepšuje kvalitu půdy. Mají také nižší tělesnou hmotnost a neutužují tedy tolik půdu. Vegetaci spásají selektivně, čímž kontrolují růst dominantních rostlin (zejména vysokých travin) a vytvářejí různorodá mikrostanoviště. Toto vše je navíc i finančně snadno udržitelné. Věříme proto, že náš projekt bude inspirací pro vznik dalších pastevních rezervací v Karlovarském kraji, veřejných či soukromých.

Pokud se někdy vydáte na Aášsko, nezapomeňte se zastavit ve Štítarech. Posadte se na pozorovatelnu, vychutnejte si klid přírody a pozorujte tato krásná a vzácná zvířata, jak se volně pohybují v krajině, která je teď jejich novým domovem. ■